

Будова тексту, стилістика й редагування

Коли текст складено, його треба ще раз прискіпливо перечитати Урок за § 19: розбираємо будову тексту, єдиний стиль і правки під час редагування. На обкладинці Черемош із повісті «Тіні забутих предків».

Що не сходиться в розповіді мисливця?

1

Мисливець іде очеретом, а кабан раптом пропонує йому злізти **з дуба**.

2

Оповідач двічі каже, що **не розгубився**, і тут же питає, коли розгублюється.

3

Куля влучає в лоб, а звір тільки головою крутить, бо куля **одскочила**.

Які вимоги до тексту порушує ця розповідь?

Остап Вишня, гумореска «Дикий кабан, або вепр».

Що робить групу речень текстом

Текст 1

Група послідовних речень, пов'язаних змістом і мовними засобами.

походження слова

лат. textum, тканина, поєднання

Зв'язність 2

Речення послідовні, відображають логіку думки, кожне доповнює попереднє.

що забезпечує

рух думки

Комунікативність 3

Текст створюють для передачі інформації.

що забезпечує

передавання інформації

Членованість 4

Текст членується на речення, складні синтаксичні цілі, параграфи, розділи.

що забезпечує

порядок у викладі

Інформативність 5

Текст містить певний обсяг фактичних даних, певну інформацію.

що забезпечує

обсяг фактичних даних

Три етапи мовного оформлення

Перший, підготовчий етап

Добирає слова й вислови відповідно до теми, мети й читача

Другий етап

Формує словосполучення, речення й весь текст за планом

3

третій етап, мовне шліфування й увиразнення тексту

> У план на другому етапі можна вносити уточнення, доповнення, інші корективи.

Коли тема вважається розкритою

Найважливіший матеріал

Викладено головне, враховано докази за і проти

Достовірні аргументи

Наведено достатню кількість фактів, які розкривають і підтверджують основну думку твору.

Нічого зайвого

Нема нічого зайвого, нема суперечностей у міркуваннях та описах.

Відредагуйте текст про доброту

1. Прочитайте текст і знайдіть місце, де думка обривається на півслові.
2. Виправте «єю» та «любий» у реченні про жителя планети.
3. Приберіть повтор «спостерігають» і замініть «не запропонувавши».
4. Допишіть кінець думки, щоб було ясно, чия перемога.

ПІДКАЗКА

Текст узято з Інтернету, тому в ньому поруч із граматичними є й лексичні огріхи.

Помилка і норма в тому самому тексті

Що перевіряємо на третьому етапі	Помилка	Як має бути
Займенник	займенник ужито в неправильній формі	займенник узгоджено з іменником
Означення	означення називає не ту ознаку	слово точно називає ознаку
Повтор	та сама думка повторена двічі	думка висловлена один раз
Кінець думки	речення обривається на півслові	думку доведено до кінця

> Ці вади стосуються мови й логіки, тому виправляємо їх на третьому етапі, під час шліфування.

Чорнові записи й остаточний текст

Записи I → варіант II

Михайло Коцюбинський, «Тіні забутих предків», опис Черемошу

Ознака	Підготовчі записи	Остаточний текст
Окремі розрізнені речення	так	ні
Образи зведено в одну картину з висоти	ні	так
Є загальні фрази без опори	так	ні
Думка розгортається послідовно	ні	так

> Заповніть таблицю самі, а тоді звірте з висновком у нотатках.

Що змінив Коцюбинський

1. Знайдіть у записах образи, які увійшли в остаточний текст майже без змін.
2. Знайдіть у підготовчих записах образи й фрази, яких немає в остаточному тексті.
3. Порівняйте опис царинок у записах і в остаточному тексті.
4. Поясніть, чому опис став однією картиною, а не переліком спостережень.

ОРІЄНТИР

Опис ведеться згори, звідси Іван дивився на гори.

Три перевірки під час шліфування

Норма

Слова й речення відповідають літературній нормі; у письмі ще правопис і пунктуація

Точність думки

Слова й речення точно виражають думку, творять образ і настрій

Єдність стилю

Усі мовні засоби в одному стилі, без різнобою й дисонансу

Зміст і мовні засоби тримаються одне одного

Зміст

тема й основна думка

мета й установка на читача

план і послідовність частин

вимагає точного слова

слово увиразнює думку

текст

єдність змісту й слова

думка вибирає слово

Мовні засоби

слова й вислови

словосполучення та речення

образні вислови й фразеологізми

творять образ і настрій

Що руйнує текст

Багатослівність

зайві слова, які не додають думки

Стильовий різнобій

в одному тексті зібрано засоби різних стилів

Думка губиться

чим більше слів, тим важче збагнути, що хотів сказати автор

Читач втомлюється 1

продирається крізь слова й не бачить головного

Текст втрачає цілість 2

частини перестають працювати на одну думку

Фразеологізми в реченнях письменників

Злої на ум не бери

«Злої на ум не бери, хоч би й святий говорив» (І. Франко).

Серце ледве не вискакує

«Моє серце ледве не вискакує з грудей» (Ю. Яновський).

Не розлий вода

«То ж товариші — не розлий вода» (А. Іщук).

Поясніть фразеологізм своїми словами

1. Прочитайте речення вголос і назвіть у кожному фразеологізм.
2. Поясніть значення сталої сполуки своїми словами.
3. Замініть фразеологізм звичайним словом і скажіть, що змінилося.
4. Поміркуйте, який настрій навіює кожен вислів.

ПІДКАЗКА

Сталий вислів передає думку коротше й образніше, ніж звичайний опис.

Перший етап роботи над текстом

Що автор робить на першому, підготовчому етапі роботи над текстом?

А	Добирає слова й вислови до теми та мети
Б	Розставляє розділові знаки
В	Скорочує зайві речення
Г	Перевіряє єдність стилю

Ознака, що тримає речення купи

Яка ознака тексту полягає в тому, що кожне наступне речення логічно продовжує й доповнює інформацію попереднього?

А Зв'язність	**Б** Інформативність	**В** Членованість	**Г** Повторюваність

Що ми тепер уміємо

текст

тримається на зв'язності, точності слова й уважній перевірці

Будова

ознаки тексту, план, послідовність частин

зв'язність

Стилістика

добір слів і засобів, точність образу, єдність стилю

один стиль

Редагування

усунення зайвого, виправлення помилок, шліфування

менше зайвих слів

Чим більше слів, тим важче збагнути, що хотів сказати автор.

Законспектуйте статтю

- Виконайте вправу 99, законспектуйте статтю за поданими порадами.
- Запишіть повну назву тексту, видання, рік і сторінки.
- Найсуттєвіші положення передавайте своїми словами, коротко й послідовно.
- Цитати беріть у лапки й ставте після них сторінку.

Ющук, українська мова, 10 клас, § 19, с. 78